

Dicsőhimnusz a csülökről

„**NEM TÖRTÉNIK BENNE SEMMI**, csak az, hogy egy ember megeszik egy halat” – mondta egy nyomdász a Szindbád című írást átolvasva. Valóban csak ennyiről szólna Krúdy és a magyar irodalom többi, evéssel kapcsolatos műve?!

A választ keressék a fővárosi Petőfi Irodalmi Múzeumban, az Írói fogások című kiállításon

2017. március 31-ig! A képzeletbeli étlapon megtalálhatók Krúdy odakozmált kispörköltjén kívül

Kosztolányi vegetáriánus étrendje és Ady édesanyjának konyhai jegyzetei is. Írásunk csupán csemegéz a bőségtáblából.

Emma asszony 1893-ban született egy füstös pesti kávéházban vagy szerkesztőségi szobában, tizenhárom évet élt, de komoly életművet hagyott maga után: egy kötetre való levelet és egy remek szakácskönyvet. Hogy is van ez?! A negyedik évét taposó irodalmi lap, A Hét a polgárság művelt asszonyaiban remélt hűséges előfizetőkre találni, s az ügy érdekében az egyik újságíró-szerkesztő, *Ignotus* asszonybőrbe bújít. Az Emma asszony levelei hallatlanul népszerű rovat lett, amelynek egyik mellékszálaként 1901-ben receptek beküldésére kérte az írókat és az olvasókat; ezek gyöngyszemeiből állt össze a következő évben A Hét szakácskönyve. Egyfajta korabeli gasztronómiai blog jött létre: a receptek mellett számos hozzászólás, levél láttat napvilágot, gyakran egymás véleményére reflektáltak a szerzők – a háziasszonyokon kívül olyan nevezetes személyek, mint *Mikszáth Kálmán* és *Tömörkény István*, valamint *Bródy Sándor*, *Fadrusz János* és *Hermann Ottó* neje.

Olykor bizony a feleségek szakácstudománya és sikere megközelítette – ha épp le nem főzte – férjük olvasottságát. *Móra Ferencné* már 1922-ben kiadott egy kötetet Szegeden *Mit főzzünk?* címmel, majd néhány év múlva még nagyobb vállalkozásba fogott. Férje így háborgott a hír hallatán: „Megirigyelte tudniillik irodalmi sikereimet, s most ő is ír. Természetesen szakácskönyvet; állítólag több haszon lesz rajta, mint az én összes irodalmi remekemen.” *Móráné* előszót is kért az urától, de ezt az író nem vállalta – így a később számos kiadást megért kötet *Móra* közreműködése nélkül jelent meg. A könyv igen fontos mérföldkövet

Ady család az érmindszenti kúria előtt 1913 nyarán

jelentett a magyar kulinária történetében: ez az első olyan szakácskönyv, amely pontos anyaghányadokat és elkészítési időket is tartalmaz.

A világirodalom leghíresebb süteménye, *Proust* madeleine-je az emlékezés hosszú folyamatát indítja el – *Krúdy Gyulánál* ezt a szerepet a főtt marhahús és a velős csont tölti be. Kétségkívül ő a XX. századi magyar irodalom leghíresebb inyence, aki szerint „az étkezés kultusza nemegyszer felülmúlja a nő és a szerelem jelentőségét”. Míg ő prózában brillírozott, *Berda Józsefet* az örömteli evés megverselőjeként tisztelhetjük. Aligha akad költő, aki ilyen közvetlen kapcsolatot élt volna át a gyomra és a világ állapota között, aki ilyen ódai magasságokba emelte volna a csülökpörköltet, a rizottót vagy a pöfetegombát.

Hússal vagy hús nélkül, ez itt a kérdés – Karinthy és Kosztolányi között

Miközben *Jókai Mór* felesége, *Laborfalvy Róza* fogadásnak is beillő ebédjeivel büszkélkedett, *Mikszáth Kálmán* karcolataiban megörökítette a parlamenti étkezéseket, és *Móricz*

Zsigmond zsiros torokról anekdotázott kedélyesen, egyre nagyobb ismertséget és hívet szerzett magának egy különös figura: *Bicsérdy Bélát* a nyers, vegetáriánus táplálkozáson

alapuló életmód magyar apostola-ként jegyzik. Nagy hangsúlyt fektetett a testedzésre, a helyes légzésre – cserébe az élet évszázadokig(!) terjedő meghosszabbítását ígerte. Az 1920–30-as években valóságos tömeghisztéria alakult ki körülötte, a követők és az ellenzők tábora se volt csekély. *Kosztolányi Dezső* a felesége hatására tért át a nyers kosztra, bár csupán egy évig bírta. *Karinthy* viszont a kételkedők táborába tartozott, olyannyira, hogy 1926-ban nyílt levelet írt *Bicsérdynek*: „Nem a húshoz ragaszkodom én, nem is az összes italhoz... én lemondok a dohányzásról, és lemondok a szerelemről is. De mindezekről akkor mondom csak le, hogy ha ön valami egyebet tud ajánlani cserébe mindezekért. Csak nem gondolja talán, hogy a száz év, amit ön ígér, ellenérték lehet mindezekért? A tartalmat nem lehet tartammal pótolni, kedvesem.”

Nem törvénytörő, hogy aki szenvedélyesen ír recepteket, élvezettel állít össze menüsorokat, és szívesen főz a barátainak – mint tette azt *Petri György* –, az kéjes örömet érez étkezés közben. A költő maga alig evett. Élete utolsó hónapjaiban (2000-ben hunyt el) már csakis egy szakácskönyvön dolgozott, és hagyatékában megtalálták egy csigás receptkötet tervezetét. A közelgő halállal is önjónikus hangon, „konyhanyelven” néz szembe: „Kielvezem a maradék időt, / mint inyenc a húsos cubákokat / – csontig lerágom végnapjaimat” (Búcsúzás).

A konyha és az íróasztal között legserényebben ingázó kortárs író *Cserna-Szabó András*. A kulináris krimik feltalálója, a hasnovellák és gasztroesszé megújítója, aki sokat tud a főzés és a képzelet, az evés és az erotika összekapcsolódásáról.

Jókai Mór a Hortobágyon 1889-ben

Krúdy Gyula vendégekkel ebédel 1930-ban

ÍGY ÍRTAK ŐK

Füst Milán: *„Hétéves koromban csodálkozva hallottam, hogy az emberek vacsorázni szoktak.”*

(Napló, 1919)

Móricz Zsigmond: *„A kacsák, jércék most nem hápogtak és pietyegtek szerelmesen és boldogan a létben, hanem saját zsírjukban szépen heverve piros bőrüket mutatták a legfalánkabb állatnak, a legnagyobb ragadozónak: az embernek.”*

(Kivilágos kivirradtig, 1926)

Faludy György: *„Csak a csigák dolgában nem ismertem szemérmét. Az egész tábor nekem gyűjtötte őket. De ezt senki sem tekintette falánkságnak. Még nem is csodáltak érte: ez a gourmet Franciaországban megszokta a csigát, még itt Recsken se hajlandó lemondani az ingyenc falatokról.”*

(Pokolbéli vig napjaim, 1961)

Esterházy Péter: *„Szóval a gulyás az leves. És marhalábszárból a legjobb. És a krumplit hosszában kell elvágni. Ahogy a mamám csinálta. Mert a mamám csinálta a legjobb gulyást a világon.”*

(Pusztá, csikó, paprika,

gulyás, Piroska; 1999)

Szécsi Noémi: *„Ha Lenin elvtárs is előbb találkozik Bicsérdy Bélával, mint Kun Bélával... talán még ma is élne.”*

(Kommunista Monte Cristo, 2006)

Cserna-Szabó András: *„Az igazi magyar lecsó olyan, mint az Úriszten: egy, mégis annyiféle, ahánnyan hisszük.”*

(Szügyig a szaftban, 2009)

Bacher Iván: *„Sokféle a férfi, s ez megmutatkozik a konyhában is, ki-ki magát hozza, mutatja, lényegíti ehetővé... A legközönségesebb férfifajta, aki a konyhában megfigyelhető: macsó... szélsebesen szeli a hagymát, sugárban lötytyinti a bort, hangos puffanással csapja deszkára a húst... ő úgysem ronthatja el.”*

(Férfikonyha)

Például azt is, hogyan lehet egyszerre fejben főzni és szeretkezni (Szíved helyén épül már a Halálcsillag).

Nemcsak az evés öröme ad örök témát, hanem annak hiánya, a nélkülözés, a koplalás is. És mára megjelent egy újabb irodalmi gasztrohalmaz: a táplálkozási zavaroké. Az étkezés torzulása, a mániás evés *Parti Nagy Lajos* írásainak visszatérő motívuma. Az étkezés ártalmasságáról című monodramában egy zsírégető csodaszerrel házaló, valójában mániás evéssel küzdő ügynök előadását követhetjük végig. A hullámzó Balaton című novellában pedig egy zabálási versenyeken induló sportbajnok mondja el történetét, akinek élete végére saját végletesen elhízott teste lesz a börtöne.

Nemhiába írta találóan *Örkény István:* „Nekünk, emlősöknek nem mellékes kérdés, mi daráljuk-e a húst, vagy minket darálnak-e...”

(szíjjártó)